

In dit nummer:

- 43 Beven voor het Woord
J.M. Mudde
- 44 Bidden
A. v.d. Dussen
- 46 'Gods eeuwige handen staan
als witte engelen om je heen'
J.J. Lakerveld
- 48 Alle stemmen gelden ...
bij ons thuis
M.J. Bos-Meeuwsen
- 51 De Maranatha-boodschap van
Joh. de Heer
Johan Klein

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Marshallhulp zou nieuwe hoop bieden

Dick Stellingwerf, Ede

De laatste maanden staan nogal wat Oost-Europese landen in de belangstelling. We hoeven maar te denken aan Servië, Bulgarije en Albanië. In al die landen is momenteel sprake van grote onrust onder de bevolking. De oorzaak daarvan hangt samen met het recent verlaten van het communistische systeem en met de teleurstelling aangaande wat er daarna is gebeurd. Het zijn de naweeën van een systeem dat de mens, beeldrager van God, slechts zag als een productiemiddel, en Gods schepping als het substraat waarop dat productieproces diende plaats te vinden. Die visie leidde tot uitmergeling van de schepping en tot onvrijheid en armoede onder vrijwel de gehele bevolking. Het Westen ging na aanvankelijke bewondering over de geweldige ommekeer in het Oostblok al snel weer over tot de orde van de dag. Tot de westerse orde wel te verstaan. De veranderingen in het voormalige Oostblok raakten ons wel, maar alleen oppervlakkig. De beelden waren indrukwekkend. We zaten erbij en keken ernaar en waren blij met het eindresultaat.

Lijdensweg

Dat eindresultaat was voor de inwoners van die landen echter het begin van een lange lijdensweg. De publieke en private armoede werd alleen maar groter. De kloof tussen arm en rijk groeide. De landbouwproductie viel in veel gevallen met 50% terug. Voor onderwijs, openbaar vervoer en medische zorg moest voortaan fors worden betaald. Had iedereen in het verleden nog een baan, na de omwenteling sloeg de werkloosheid toe en op dit moment leeft 80% van de bevolking op of onder

het bestaansminimum. De lonen zijn zeer laag, met 150 gulden in de maand mag je al niet klagen. En een pensioen is nog veel lager. Veel mensen zijn blij als ze in een dorp wonen. Dan heb je in ieder geval een betaalbaar huis waarin je met twee of drie generaties kunt c.q. moet wonen. Dan kun je ook je eigen varken en kippen fokken en je eigen groenten en fruit kweken. Mensen die begin jaren tachtig, na 40 jaar trouwe arbeid, van een rustige oude dag hoopen te gaan genieten moeten nu de eindjes weer aan elkaar zien te knopen. Dit alles overziende is het niet zo verwonderlijk dat de corruptie in Oost-Europa welig tiert.

Teleurstelling

Al met al zijn vele mensen in de Oost-Europese landen zwaar teleurgesteld in de resultaten van de omwenteling. Men lijkt van de drup in de regen te zijn gekomen. Dat is ook precies de reden van veel instabiliteit in die landen. De Oost-Europese landen en hun bevolkingen hebben dringend behoefte aan hoop en perspectief. De vraag is wat de rijke westerse wereld gedaan heeft om die hoop en dat perspectief te bieden. Welnu: bar weinig. Het is ook de vraag of die westerse wereld zich zelf wel bewust is van haar eigen perspectief. De zegeningen van de vrije markt mis-schieten? Het recht van de sterkste krijgt in Oost-Europa echter al veel te veel kansen. Het lijkt erop dat men in West-Europa blij is dat men van het communisme is verlost en zich vervolgens weer is gaan richten op de eigen economische groei.

Perspectief

Wat meer perspectief heeft geboden dat zijn de honderden kleinschalige particuliere en kerkelijke projecten. Daarbij

wordt hulp geboden voor lichaam en geest. Aan beide is een schreeuwende behoefte. Enkele weken geleden was ik, in het kader van dergelijke contacten, weer eens in Roemenië. Dan ziet het er gelukkig niet allemaal grijs, grauw en corrupt uit. Dan mag je ook lichtpuntjes zien: de verkondiging van het Evangelie, de warme vriendschapsbanden, de gastvrijheid, de blijdschap om de geboorte van een kind. Dan ervaar je ook weer de overweldigend mooie natuur, die 's zomers zo idyllisch kan zijn en 's winters zo verstild. Op de terugreis denk je dan: waarom kunnen de westerse landen de handen niet ineen slaan om ook via grootschalige programma's deze landen daadwerkelijk te helpen? Niet om ze even die lang verwachte materiële welvaart te brengen, maar om ze het gevoel en de zekerheid te geven dat ze niet alleen voor die bijna onmogelijke opgave staan. Oost-Europese landen willen graag aansluiting bij de Europese Unie. De EU zou schromelijk tekort schieten wanneer ze alleen maar zou wachten tot deze landen zichzelf aan de haren uit het moeras omhoog zouden hebben getrokken. Net zoals de West-Europese landen na de Tweede Wereldoorlog konden putten uit de zgn. Marshallhulp, zo zou er voor Oost-Europa ook een Marshallplan moeten worden opgezet. Dan kunnen de voorwaarden worden geschapen op grond waarvan de bevolking in die landen weer op een normale manier in hun eigen onderhoud zou kunnen voorzien. De rijke westerse landen hebben naar mijn mening de morele plicht om hiertoe initiatieven te nemen. Dat is dan 7 jaar te laat, maar beter laat dan nooit.

(Dick Stellingwerf is Tweede-Kamerlid voor de RPF)

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechthzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476;

telefax: 0513-627036;

E-mail: kmuller@epsilon.nl

- 5 april Opbouw-dag te Utrecht
19 april Regionale Ontmoetings-
dag CG-NG te Hooge-
veen
10 mei Zendingsvoorjaarsverga-
dering Leerdam
12 juni Uiterste inzenddatum
Landelijke Vergadering
1998
8 november Zendingsnajaarsvergade-
ring Leerdam
7 maart '98 Opening Landelijke Ver-
gadering 1998

Opbouw-regio- correspondenten

Regio Amsterdam-Haarlem:

J. Koster, Corn. Dirkszlaan 133,
1141 XZ Monnikendam,
tel. 0299-651882

Regio Den Haag:

A. Hartkamp, Groenord 92, 2401 AG
Alphen aan den Rijn, tel. 0172-445872

Regio Noord-Nederland:

E. Kole-Mollema, Kempphaanstraat 33,
8446 GS Heerenveen,
tel. 0513-624478

Regio Utrecht:

F. Vonk, Rietland 9, 3621 GZ Breuke-
len, tel. 0346-263460

Een serie van 52 preken over 'De Heidelberger Catechismus'

van:

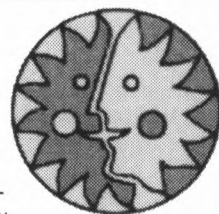
Ds. C. Vonk

auteur van o.a. 'De Voorzeide Leer'

is van geluidscassettes uitgetypt. Velen hebben
deze serie van 17 brochures al in de boekenkast
staan. Mocht u deze echter nog niet hebben: wij
hebben nog enkele series in voorraad voor de prijs
van f 1,00 per week! Te bestellen bij:
NGK Brochures Vonk, Graaf Florislaan 53,
3117 PJ Schiedam. Tel. 010-4260718

**Goede wijn
behoeft geen krans!**

Vakantie Frankrijk Zomer 1997

Wanneer je houdt van een afwisselende
vakantie met veel bezienswaardigheden,
zon, zee, strand en een aantal mooie wande-
lingen, dan is deze vakantie echt iets voor jou.

We gaan van 21 juli t/m 2 augustus, reizen per negenpersoons busje
(maximaal 9 deelnemers) en kamperen op een mooie camping aan
de Côte d'Azur. Deelname staat open voor jongeren van 23 tot
ongeveer 35 jaar.

De kosten bedragen f 1295. Vraag direkt een reisbeschrijving en
inschrijfformulier aan bij Nico Hollestelle, Brouwerij 19, 3621 AD
Breukelen, tel. 0346-250253 of 033-2997721 (werk)

Beven voor het Woord

J.M. Mudde, Enschede

In Ezra 9:4, Ezra 10:3 en Jesaja 66:2 en 5 komen we een opmerkelijke karakterisering van de gelovigen tegen. Ze worden degenen „die beven voor het woord van God” genoemd. Zowel in Ezra als Jesaja worden er dezelfde mensen mee getypeerd: de teruggekeerde ballingen, die de HERE volstrekt gehoorzaam dienen willen. Zij doen dat bevende voor het woord, het gebod (zo Ezr. 10:3) van God.

Verschillende emoties doen ons beven. We kunnen trillen van de zenuwen, of van opwinding, maar ook van angst. Het hierboven gebruikte woord voor beven is overal in het Oude Testament een uitdrukking van hevige schrik en angst. Angst die iemand bijv. overvalt als hij zich geplaast ziet voor de slagorde van een groot vijandelijk leger (zie o.a. 1 Sam. 13:5-7). Een mens kan daarop zo sterk reageren, dat hij de controle over zijn lichaam verliest. Andere vormen van groot onheil kunnen hetzelfde effect hebben (zie bijv. Gen. 27:33; 42:28). Met degenen „die beven voor het woord van God” worden dus mensen getypeerd voor wie het woord van God allereerst een voorwerp van ontzetting is. De vrees voor de HERE heeft zich uitvergroot tot angst voor de HERE.

De rol van de ballingschap

Vragen we naar de oorzaak hiervan, dan moeten we – blijkens Ezra 9 en 10 – aan de verschrikking van de ballingschap denken. Het diepe dal van de ballingschap, dat het gevolg was van jarenlange wetsverachting en stelselmatige veronachtzaming van Gods woord. Na de terugkeer uit ballingschap is de angst voor een nieuwe overtreding van het gebod en – dus – voor een de ballingschap zelfs overtreffende straf van God (Ezr. 9:14) zo groot geworden, dat men in Ezr. 10 tot een ongekend rigoureuze maatregel – verg. nl. 1 Cor. 7:12-16 – overgaat, t.w. de verplichte ontbinding van gemengde huwelijken. Eerder, al veel eerder had het volk door de *directe* ontmoeting met de HERE aan de voet van de Horeb geleerd voor de HERE Zelf te beven (Ex. 19:16; 20:18-21). Door de balling-

schap heeft het geleerd evenzeer voor de *indirecte* ontmoeting met de HERE, die loopt via Zijn woord, te beven. Ook het schijnbaar weinig bedreigende woord van de HERE bevat zwaar explosief materiaal! Tussen haakjes, zou hiermee de verdere ontwikkeling van het Jodendom in verband gebracht kunnen worden: het verbod op het uitspreken van de verbondsnaam, het creëren van „een omheining rond de wet”?

Momentopname

De vraag rijst, wat wij van de na-exilische houding tegenover het woord van God kunnen leren.

Om te beginnen, denk ik, dat we er iets van kunnen leren voor het pastoraat. De typering van de vrome als „iemand, die beeft voor het woord van God” heeft binnen het geheel van de Schrift iets van een *momentopname*. De uitdrukking heeft geen voorgeschiedenis, evenmin heeft ze school gemaakt. Uit het geheel van de Schrift blijkt, dat de mens tegenover het woord van de HERE een andere houding mag aannemen. In Psalm 119 is het woord van de HERE allereerst een bron van vreugde, hoop en vrede. Uw *torah* heb ik lief!, horen we daar. Een vóóral door schrik en angst beheerste omgang met Gods woord is de Schrift eigenlijk vreemd. Zo wil de HERE zelfs niet gediend worden. Dit gegeven helpt ons de houding van de ballingen beter te plaatsen. Het is een reactie-houding. De ballingen is het vergaan als mensen, die door een hele nare ervaring getraumatiseerd zijn: ze zijn gevormd, in zekere zin *vervormd* door het verleden. Daardoor zijn ze op één bepaald punt extreem gevoelig geworden. Bij de na-exilische vromen heeft de ballingschapservaring een eenzijdige bevreesdheid voor de wet tot gevolg. Kon het anders? Op pastoraal vlak kunnen we hiervan leren eenzijdigheden bij anderen – want onze eigen eenzijdigheden zien we dikwijls niet – te plaatsen, soms zelfs een plaats te geven. Tot op de dag van vandaag zijn er christenen, die een bepaald aspect van het christelijk geloof eenzijdig benadrukken.

Sommigen ervaren sterk de aanwezigheid van God in hun leven, anderen Zijn afwezigheid. Sommigen leggen een groot accent op de lofprijzing, anderen op het klaaglied. Sommigen komen fel op voor de vrijheid in Chris-

tus, anderen staan strakke regels voor. Dergelijke eenzijdigheden zijn niet altijd het resultaat van een bepaalde theologie, maar laten zich ook wel eens verklaren uit persoonlijke ervaringen, traumatische ervaringen. Hiervoor oog hebben, kan begrip bijbrengen, ook als je zelf probeert eenzijdigheden te voorkomen door het zicht op héél het woord van God te houden.

Waarheidsmoment

Toch zou het te weinig zijn, als we alleen dit van de houding van de teruggekeerde ballingen willen leren. Deze na-exilische gelovigen vormden immers de *geestelijke kern* van het toenmalige volk van God! Zij gaven leiding aan het volksgeheel (Ez. 10:3) en de HERE sloeg acht op hen (Jes. 66:2). Dat kon alleen, omdat er in hun houding tegenover het woord een belangrijk waarheidsmoment zit, dat van kracht blijft tot op de dag van vandaag. Zeker, de wet is voor ons sinds de komst van Christus niet meer wat ze was voor de na-exilische vromen, maar het verlangen, de strijd om volgens de wet van Christus' liefde te leven, mag er absoluut niet minder om zijn. „Jaagt naar... de heiliging, zonder welke niemand God zal zien.”, houdt de schrijver van de Hebreeënbrief ons voor (12:14). Hierin zit de laatste ernst! In Christus mogen wij delen in de zeer vertrouwelijke omgang met God, in een liefde die de vrees uitdrijft. En toch blijft er rond dit blijde beleven van Gods liefde een rand van gericht, die daar als schrikdraad ligt, om te voorkomen dat wij van die liefelijke weiden wegdwalen. Zo blijft de vrees als prikkel om de HERE te dienen bestaan, ook in het Nieuwe Testament.

Maar kunnen we er ook niet dit van leren? Binnen onze – en andere – kerken zijn we nogal druk in de weer met de vragen hoe we de Heilige Schrift hebben te lezen en toe te passen in het heden. Het zijn m.i. onontkoombare vragen en zelf doe ik ook aan de bezinning mee. Maar ook bij deze bezinning kan de typering van de na-exilische gelovigen een rol spelen. Het waren mensen die door de verschrikking van de ballingschap hadden geleerd te beven voor het woord. Iets van deze huiver horen wij in ons om te dragen. Deze huiver hoeft de bezinning niet lam te slaan, maar ze kan wel voorkomen, dat we ooit lichtvaardig met Gods woord zullen omspringen!

Bidden

A. v.d. Dussen, Eindhoven

'Vogels zonder vleugels': zo noemden de Puriteinen gebeden die te zielloos, te weinig 'gemeend' zijn om van de aarde op te stijgen en tot de Here God door te dringen. Als u, lezer(es), het onbevredigende van zulke gebeden herkent, en als de intensivering van het christelijk gebedsleven uw belangstelling heeft, leest u dan verder. Want daarover gaat dit artikel.

Miljoenen weesgegroeten

In zijn roman *Bezonden rood* schrijft Jeroen Brouwers:

Ik heb nooit geweten wat dat precies is: bidden. Wel is er een tijd geweest dat ik alle gebeden, litanieën en formules van de katholieke godsdienst uit mijn hoofd kende. Ik zag al spoedig in, dat het uitspreken alléén van deze teksten niet 'bidden' was, maar wat er méér bij te pas moest komen begreep ik niet, – ik ben opgehouden met daarover na te denken. Miljoenen weesgegroeten heb ik opgezegd, maar nooit heb ik één weesgegroet gebeden.

„Van bidden word je rustig”, zei mijn grootmoeder. Zo word ik rustig van het staren in de vlammen van een open vuur. Dat bidden, evenals staren in de vlammen van een open vuur, tot niets dient en tot niets leidt, behoort tot mijn 'levensbesef' dankzij mijn kleuterjaren in het Tjideng-kamp (een Jappenkamp voor vrouwen en kinderen in het voor-

malige Batavia, AvdD). (blz. 41/42) Dit zijn indringende regels, waarin de ervaring van talloze moderne mensen verwoord wordt. In de eerste plaats is er die ontnuchterende ontdekking, dat je als kind wel gebeden kunt leren opzeggen, maar dat je daarmee nog niet hebt leren bidden. In de tweede plaats wordt de sombere conclusie uitgesproken, dat gebeden geen 'adres' hebben. Een biddend mens is met zichzelf alleen, en vindt in zijn gebedsactiviteit hoogstens een innerlijke rust. Dat laatste moge een zekere waarde hebben – onder bepaalde omstandigheden is het zinloos.

Het gebed van Jezus

Kijken alleen mensen die niet geloven zo aan tegen het gebed? Dat is inderdaad nog maar de vraag. Menige gelovige zal op zijn minst het gevaar herkennen, dat zijn of haar gebeden ont-aarden in het opzeggen van vaste formules, en dat hij of zij al niet meer bidt in het besef en de verwachting dat er iemand aandachtig luistert. Daarom is het goed om je eigen gebedsleven van tijd tot tijd eens tegen het licht te houden. Hoe staat het met jouw gebeden? Zijn het 'vogels zonder vleugels', of ben je echt gericht op God, en is het je intentie om in je bidden zijn tegenwoordigheid te ondergaan?

Ook in dit opzicht is er uiteindelijk maar één vast punt waaraan ons geloof zich kan oriënteren, en dat is wat Jezus Christus ons van God laat zien. De evangelist Lucas vermeldt opvallend vaak dat Hij in gebed was,

vgl. 3:21, 5:16, 6:12, 9:18, 11:1. Uit de laatste Schriftplaats blijkt, dat dat bidden van Jezus zo'n indruk gemaakt heeft op zijn leerlingen, dat ze Hem vroegen het hun ook zo te leren. Dit is ongetwijfeld geen opzeggen van formules geweest, en ook geen 'geestelijke oefening' om tot rust te komen. Bij alles wat mensen als Jeroen Brouwers zo suggestief naar voren brengen over de vergeefsheid van het gebed, blijft dit dan ook overeind staan: dat Jezus tot God gebeden heeft op een wijze die overtuigend en jaloers maakte. Naar

*„Van bidden
word je rustig,”
zei
mijn grootmoeder*

mijn besef ligt hier de diepste reden om te blijven geloven, dat wij in het gebed werkelijk contact met God kunnen maken en dus niet met onszelf alleen blijven.

Je hart uitstorten

Een zodanige ontmoeting met God in het bidden vraagt wel om oefening en concentratie. Zulk bidden gaat niet vanzelf. Voor je het weet, verzandt het gebed toch weer in frasen, die een eigen leven gaan leiden en niet meer klank geven aan dat wat in je hart is. Juist daarom is het zo zinvol, om ter wille van de ontmoeting met God momenten van stilte en afzondering te zoeken waarin je weer contact maakt met jezelf. Willen gebeden echt authentiek zijn, dan moet je als bidder jezelf kennen, van jezelf weten wat er in je omgaat, en waar je mee zit. Als je jezelf voorbij loopt en 'geleefd wordt', ontbreekt dat. Het is niet verbazingwekkend als gebeden dan zielloos worden. Wil je in je bidden werkelijk 'je hart uitstorten voor God' (Psalm 62:9), dan zul je zelf eerst toegang moeten krijgen tot je hart...

Voor sommige mensen werkt het dan ook om, ter voorbereiding op hun gebed, in een soort dagboekje te noteren waaraan hun leven de afgelopen dag of dagen is heengegaan. Je kijkt op die manier even vanaf enige afstand naar de dagelijkse drukte. Zo krijg je een beeld van dat wat kennelijk belangrijk was – of juist niet! Vervolgens kun je de mensen en de dingen die zich op de voorgrond van je leven

bevonden, opdragen en voorleggen aan God. Het kan niet anders, of je hart is bij zulk bidden meer betrokken. Zo gezien kun je ook 'productief' omgaan met allerlei gedachten die je bij het persoonlijk gebed hinderen. U kent dat wel: op het moment dat je voor jezelf gaat bidden tot God, raak je door de meest onnozele dingen afgeleid. Allerlei gedachten flitsen door je heen: van de leuke band die je nog moet plakken tot de riskante inhaalmanoeuvre van gisteren. Je kunt je dan driftig tot de orde roepen, maar een minuut later spookt die bijna-aanrijding alwéér door je hoofd. Toch hoeft het geconcentreerde gebed op die dingen niet stuk te lopen. Dingen die je tijdens het bidden ongewild bezig houden zijn kennelijk op dat moment belangrijk voor je. Wat is er tegen om even een notitie te maken (niet vergeten: leuke band plakken!) of om ze in het gebed te integreren (dan-

God lokt ons uit onze tent om met Hem mee te denken

ken dat het geen auto-ongeluk is geworden)? Het bijzondere van het christelijk gebed is immers, dat wij ons richten tot de God die met al ons doen en laten vertrouwd is (Psalm 139). Het neerleggen voor God van die kleine, prozaïsche dingen haalt het gebed niet neer, maar maakt juist ernst met de intieme relatie die Hij met ons wil aangaan.

Gods plannen en gedachten

Tegelijk werkt die relatie ook de andere kant op. Er is niet alleen de warme betrokkenheid van de Here God bij ons menselijk wedervaren. Omgekeerd betreft Hij ons ook bij zijn eigen plannen en bij datgene wat Hem drijft. Zo neemt de HERE het besluit, Abraham in kennis te stellen van zijn bedoelingen met betrekking tot Sodom en Gomorra. Heel ontroerend is daarbij zijn overweging: „Zou Ik voor Abraham verbergen wat Ik ga doen?” (Genesis 18:16). God neemt dus ook in die zin het verbond met ons mensen serieus, dat Hij met ons wil delen wat Hem bezig houdt. Daarin zit iets onuitsprekelijk eervols voor ons. Kennelijk stelt de HERE er prijs op, dat wij weten wat Hij wil gaan doen en er vervolgens op reageren. En dat, terwijl wij zijn nietige schepselen zijn, en Hij aan zichzelf volkomen genoeg heeft! Abra-

ham heeft deze unieke waarde van het verbond begrepen. Hij grijpt de moed om de HERE van replek te dienen en Hem zelfs voorstellen te doen (Genesis 23-33)! Tegelijk is hij diep door-drongen van de *gewaagdheid* van zijn optreden: „Zie toch, ik heb mij verstout tot de HERE te spreken, hoewel ik stof en as ben” (Genesis 18:27). Maar zo wil de HERE het dus: Hij is het zélf, die ons uit onze tent lokt om met Hem mee te denken.

Daarmee wordt een bijzonder stempel op ons bidden gedrukt. Het is één ding om je hart voor God uit te storten. Het is heel iets anders, om te reageren op God als Hij ons inzage geeft in wat Hij op zijn hart heeft. Tot zulk reageren spoort de Here Jezus ons aan, als Hij ons leert bidden: „Uw naam worde geheiligd; Uw Koninkrijk kome; uw wil geschiede.” God heeft bij monde van Christus voor ons mensen neergelegd wat Hij op het hart heeft: dat zijn naam wereldwijd met diep respect genoemd zal worden; dat zijn weldadige heerschappij zich zal doorzetten; dat alle kwaadaardig verzet tegen zijn plannen gebroken zal worden. En nu wil God horen wat wij daarvan denken. Hij vraagt in dat alles onze support. Staan wij hierin aan zijn zijde? Kan Hij op onze bijval rekenen?

Waar wij ons zo laten betrekken bij Gods plannen en gedachten (gezing 326:4), komt ons gebed op een andere plaats te staan. Het is dan niet langer egocentrisch van inslag, zoals zoveel gebeden in wezen zijn. Veeleer doet het recht aan de wonderlijke wederkerigheid die aan de verbondsomgang tussen God en mens eigen is. Aan de ene kant betekent dat, dat je jouw wensen door gebed en smeking met dankzegging bij Hem bekend mag laten worden (Filippenzen 4:6). Aan de andere kant is er van onze kant het diepe en serieuze ingaan op God. Maar daarvoor is nodig dat wij ook werkelijk open staan voor Hem, en vertrouwd raken met zijn wegen. Vandaar, dat in de christelijke traditie van verborgen omgang met God, het gebed altijd verstrengeld is geweest met de overpeinzing van zijn woord. Meditatief bijbellezen mondt als vanzelf uit in gebed. Want dan pas, wanneer je eindelijk opgevangen hebt wat God tot jou te zeggen heeft, kun je doeltreffend op Hem reageren, zoals eens Abraham dat deed. Dan ook wordt bidden concreter. Naarmate je duidelijker voor ogen staat welke dingen voor God belangrijk zijn en waarin Hij behagen heeft, kun je ook scherper omlijnd dingen vragen.

Voor het open raam

Waar dus voor het bidden belangrijk is dat wij ons bewust zijn van de relatie die God met ons wil aangaan, doet ook de lichaamshouding die wij erbij aannemen terzake. Het is zinvol om na te gaan wat die houding uitdrukt. Bij knielend bidden is dat duidelijk: een mens die knielt maakt zich op een heel sprekende manier klein. In de bijbel wordt zelfs van nog een radicaler gebaar melding gemaakt: Psalm 95:6 roept mensen ertoe op zich „neer te werpen” voor God. Concreet hield dat in, dat men op zijn buik ging liggen en met zijn neus de aarde aanraakte. Het is de uiterste expressie van eerbied en ontzag. Probeer het maar eens, lezer(es), in uw binnenkamer; u zult merken dat zo'n gebaar op verrassende wijze kan bijdragen tot het besef dat u als bidder de Hoogheilige nadert. Een heel andere houding is die welke Jezus aanneemt bij de wonderbare spijszging: „Hij zag op naar de hemel” (Marcus 6:41; vgl. Johannes 11:41).

Daarbij brengt Hij prachtig in beeld hoe Hij zijn verwachting op God stelt. Wij weten van Luther dat hij op een soortgelijke wijze gewoon was te bidden: tweemaal per dag, 's morgens en 's avonds, ging hij voor het geopende venster staan, blootshoofds, of het nu zomer of winter was. Uitkijkend naar buiten zocht hij zo contact met de Schepper, om aan Hem voor te leggen wat er die dag komen zou of geweest was. Wat is vergeleken daarmee onze gebruikelijke gebedshouding introvert: enigszins voorovergebogen gaan zitten, de ogen toeknippen en de handen vouwen... Daarmee is natuurlijk niets gezegd over het gebed zelf. De rituelen moeten niet overschat worden, als zou de waarde van het bidden staan of vallen met de uitwendige gestalte die het aanneemt. Maar meer dan wij gewoonlijk beseffen kan ons lichaam meedoen bij het zoeken van de ontmoeting met God. Daarom kan het heilzaam zijn om bij het bidden te zoeken naar andere houdingen en gebaren, om daarmee bewust tot uitdrukking te brengen dat we ons richten op de Heer van ons leven. Daarbij zal het er niet om gaan een pose van iemand anders na te bootsen. Dan wordt het on-echt, en de ontmoeting met God vraagt juist dat wij tot Hem naderen zoals wij zélf zijn. Daarom is het goed dat achter dit artikel nu een punt wordt gezet. Het is aan u, lezer(es), om er uw eigen vervolg aan te geven.

'Gods eeuwige handen staan als witte engelen om je heen'

n.a.v. Theo Coenraads, Strikt Persoonlijk

J.J. Lakerveld

Zeker alleen voor mij bestemd, is je eerste gedachte als je de titel van het boekje leest. Maar zo strikt hoeft je het opschrift kennelijk niet te nemen. Gelukkig maar, want Strikt Persoonlijk is een bundel die je graag velen in handen zou willen geven.

Gedachten

Het is nog niet zo gemakkelijk te omschrijven wat voor soort boekje het is. Als je het doorbladert zonder te lezen denk je dat het een gedichtenbundel is: korte regeltjes, heel veel wit, strofen, geen leestekens of hoofdletters en als je beter kijkt zie je dat het hier en daar nog rijmt ook. De schrijver zelf noemt het op de laatste bladzij een dagboek; voor jongeren, blijkt uit de context.

Maar daarmee zet hij je op het verkeerde spoor, want meditatie is het niet; die zijn vaak wat zwaarwichtig, dagboekpreekjes trouwens ook, terwijl in dit boekje alles licht is, direct aansprekend, met nauwelijks een woord te veel.

En dat alles in flitsende zinnen; soms kreten. *100 gedachten bij 100 bijbelwoorden* luidt de ondertitel en daar houden we het dan dan maar op. Gedachten, veelal heel ongewone, originele gedachten, soms op een heel nuchtere, soms op een speelse, dan weer op een poëtische wijze verwoord. En dat die gedachten als gedichten afgedrukt zijn vergemakkelijkt het lezen aanmerkelijk.

Bij bijbelwoorden

De stukjes hebben geen titel. Wel staat bovenaan de bladzij de bijbeltekst afgedrukt waar de 'gedachten' betrekking op hebben. De schrijver houdt de volgorde van de bijbel aan; hij begint met Genesis 1:1, terwijl het op één na laatste stukje over Openbaring 21:1 gaat. Eigenlijk is het jammer dat hij voor deze volgorde gekozen heeft: de eerste bladzijden vormen niet het sterkste gedeelte van de bundel. Begin liever te lezen bij bladzijde 16, over Genesis 1:31:

*God heeft de schepping gemaakt
in geuren en in kleuren*

*maar wij hebben God een zwart pak
aangetrokken
en een witte baard voorgedaan.
.....*

Veel stukjes bevatten een boodschap: ze bieden troost, roepen op tot bidden, overgave aan God. Soms zijn ze een loflied op de schepping. Ze proberen te stimuleren tot naastenliefde, laten zien wat genade is, of hoe intens Christus geleden heeft:

*doodsangst is een foltering
het is een strik van koper
om je zachte hals*

Eigentijds

Wat de boodschap ook is, hij wordt altijd gebracht op een onverwachte, originele of indringende manier, in eigentijdse taal en daardoor komt hij vaak over.

Soms worden bekende dingen zo gezegd, dat ze een nieuwe dimensie

*Een inspirerende
bundel,
die, in de
letterlijke zin,
oneindige
perspectieven toont*

voor je krijgen: *stof zijt gij maar tot
leven zult gij wederkeren.*

Het stukje bij Romeinen 8:22 gaat over het probleem van het lijden:

*maar
waarom zijn er kinderen met kanker
met hoofden kaalgeschoren
als de gevangenen van auschwitz?*

*Waarom komt er dat bittere zwijgen
tussen een man en een vrouw
die elkaar liefde beloofden?*

Het stukje eindigt met:

*God geeft maar één antwoord
Ik heb mijn Zoon gezonden*

Uit een troost-stukje over David die in de benauwdheid zit:

*geloof is namelijk
nooit een supervakantie
met wuivende palmen op het witte
strand
van een 5-sterrenhotel*

*ook wie in de goede God gelooft
vindt op zijn zachte huid
de schroeivlekken van de hel*

En zij die in Christus gestorven zijn
zullen het eerst opstaan
1 thessalonicenzen 4:16

laten we eerlijk zijn
de gebroken benen
de blinde darmen
de hernia's
de galblazen
de heupfracturen enzovoorts

daar vloeit niet echt bloed uit
daar ga je niet aan dood

maar in de kleine kamertjes
achter fluisterdunne kamerschermen
waar bezorgde verpleegkundigen
de laatste porties zuurstof uitdelen

daar klopt het afscheid
daar komt het sterven
daar helpt geen lieve moeder aan
daar is geen kruid tegen gewassen

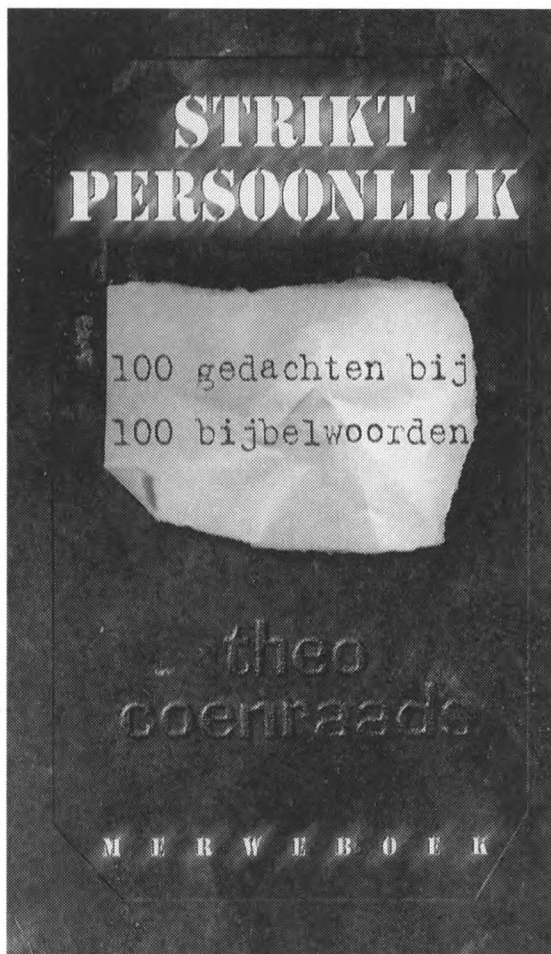
alleen het woord van Jezus
dat soms als een rode roos
op een nachtkastje staat

wie in Mij gelooft zal eeuwig leven

o rode roos
in de gebroken vaas
van een gebroken hart

gelukzalig zij die sterven in hun Heer

Bij Leviticus 29:32 „voor het grijze haar zult ge opstaan” lezen we o.a.:

*voor het leven zijn ze al afgekeurd
de dood houdt spreekuur
en dadelijk zijn ze aan de beurt*

Het slot luidt:

*sterven is vallen uit de tijd
om herboren thuis te komen in de eeuwigheid*

En zo kan ik doorgaan.
Over Rachab:

*rachab was een hoer
op de walletjes van jericho*

Het evangelie:

*het heeft geen haast
het wandelt in de straten*

*het streelt verlegen
het weerbarstige haar
van een verslaafde
.....
aan de keukentafel
bij een kop koffie
kun je rustig met Hem praten*

Bij Johannes 10:28. In een rij aanbiedingen van de supermarkt (brood met sesamzaad / was 2,49 / nu 1,99) duikt aan het eind ineens op:

*eeuwig leven
was onbetaalbaar*

nu gratis

Met een 'dienstbrief' spreekt de auteur er zijn verwondering over uit dat God je geen rekening presenteert voor zuurstof, water en licht,

*die duizenden rekeningen
zet God ons niet betaald*

*wat Hij vraagt
veel is het niet*

*een verwonderd hart
een hand wuivend naar
boven
liefde voor zijn Zoon
en een eenvoudig dankbaar
lied*

Selectie

Zijn ze alle 100 goed? Ik vind van niet. Mijn oordeel is natuurlijk subjectief, maar als ik had mogen kiezen had ik er 70 geselecteerd. Sommige stukjes vind ik te prekerig (over de liefde voor de tien geboden; over Mij komt de wrake toe), een 'goede preek' vind ik dan weer die over het vriendelijk-zijn (Filippenzen 4:5).

Te ongenueanceerd zijn mijns inziens de gedachten over echtscheiding en het eren van de ouders: *misschien hebben ze je / veel onrecht aangedaan en wie weet wat nog meer / maar ook mislukte ouders / hebben recht op een gebaar van eer.*

Rijm

Moeite heb ik ook met het soms gezochte rijm; terwijl dit volledig overbodig is; het zijn immers geen gedichten! Het heeft ondertussen wel tot gevolg dat zinnen niet meer lopen, of een verheven gedachte iets banaals krijgt: over Christus als Heelmeester:

alles bij elkaar een ziekenhuis vol / zelfs krankzinnigen waren Hem niet te dol. En uit een ander stukje: waar Hij zijn voeten zet / gaat de zonde met vorstverlet. Daar staan overigens veel plaatsen tegenover waar het rijm heel functioneel is. Met in een gedicht over geloven als kinderen de schitterende vondst:

*p.s. welkom in groningen
in het huis van onze Vader
zijn vele woningen*

En in het kader van dat stukje klopt deze gedachte echt! Overigens, ook op de bladzijden die misschien niet zo aanspreken, staan soms weer zulke mooie invallen dat ik ze niet graag zou willen missen.

Inspirerend

Strikt Persoonlijk is een fijn boekje waar je heerlijk in kunt grasduinen. Iedereen zal er veel van zijn gading in vinden. Zowel door de gedachtengang als het taalgebruik zullen met name jongeren zich aangesproken voelen. Het boek lijkt me een uiterst geschikt belijdenisgeschenk. Dominees, hier vindt u prachtige citaten voor uw preek! Zo maar bladerend kom je de mooiste gedachten tegen. Telkens valt je weer iets anders op. Hier is een kind van God aan het woord, die in zijn leven almaar nieuwe dingen over zijn Vader ontdekt en die dat wil doorgeven. Die niets liever wil dan laten zien hoe heerlijk het evangelie is. Hij trekt je aan je mouw en zegt: Moet je nu toch eens kijken! Zo is Hij. Dat heeft Hij met je voor. Kom mee, kniel voor Hem! Prijs Hem!

Een inspirerende bundel, die, in de letterlijke zin, oneindige perspectieven toont.

Theo Coenraads, Strikt Persoonlijk, uitg. Merweboek, Sliedrecht. 104 blz. Prijs f 16,90

Theo Coenraads werd in 1940 te Gorinchem geboren. Na het behalen van het onderwijzersdiploma ging hij pedagogie studeren. Hij woont momenteel in Dronten en maakt deel uit van de directie van de Christelijke Agrarische Hogeschool aldaar. Als dichter debuteerde hij met de bundel Varen groene veer in de serie De Windroos (1969). In 1990 verscheen de bundel Rembrandt en zijn Meester, twee jaar later gevolgd door Geroepen als Mattheus. Met boeken als Strikt Persoonlijk en het eraan vooraf gaande Kom maar op hoopt hij vooral jonge mensen met het evangelie te bereiken.

Theo Coenraads is opgegroeid in een onkerkelijk gezin en later tot geloof gekomen. Hij is lid van de Nederlands Gereformeerde kerk in zijn woonplaats.

Alle stemmen gelden ... bij ons thuis

M.J. Bos-Meeuwssen, Pijnacker

Grofweg zijn er twee richtingen in het christelijk opvoedland: zij die vinden dat regels en grenzen stellen het belangrijkste is en zij die vinden dat het gesprek, de relatie tussen ouders en kinderen het belangrijkste is.

De eerste groep legt meer het accent op straffen en belonen. Ze vinden dat kinderen per definitie naar de ouders moeten luisteren en gehoorzaam zijn. Zo leren ze waarden en normen voor hun gedrag. De andere groep stelt de liefde voorop en vindt acceptatie, overleg en uitwisseling van gevoelens en behoeften het belangrijkste. Deze houding zou resulteren in een goede relatie met elkaar. Dat vindt men het belangrijkste in de opvoeding.

Als representant van de laatste richting, de relatie bevorderende en invloeiend luisterende ouder, is er een boekje verschenen waarin uiteengezet wordt hoe duidelijk het Gordon-programma met de daarbij behorende vaardigheden 'luisteren naar kinderen' uitgaat van bijbelse principes. De auteur is vader en dominee en legt duidelijk uit hoe de Gordon-methode overeenstemt met het evangelie. Opmerkelijk is dat dit boekje een vertaling is van een reeds in 1975 verschenen boekje in Amerika. Het heeft even geduurd voordat het ontdekt is in Nederland. Tot nu toe heerst er onder christenen veel reserve ten aanzien van de bruikbaarheid van de opvoedideeën van Gordon. Men vindt de gedachten van Gordon te humanistisch en in strijd met de bijbel.

Wie is Thomas Gordon nu precies?

Om bovenstaande opmerkingen goed te kunnen plaatsen is het goed om even wat langer stil te staan bij de communicatie theorie van Thomas Gordon. Zijn gedachten zijn niet helemaal onbekend in de kring van lezers van *Opbouw*, maar voor de duidelijkheid kan enige toelichting vermoedelijk geen kwaad.

Thomas Gordon is klinisch psycholoog

in de U.S.A. Hij signaleerde dat veel problemen tussen ouders en kinderen terug te voeren waren op communicatie-problemen. De communicatie tussen ouders en kinderen onttaardt te snel, zegt hij, in machtsconflicten en misverstanden waar uiteindelijk of de ouders of de kinderen winnaars of verliezers zijn.

In zijn methode geeft Thomas Gordon wegen aan om effectiever te communiceren en wel op zo'n manier dat er geen machtsstrijd meer is. Hij geeft aan dat ouders en kinderen beter (of liever gezegd: anders) naar elkaar leren luisteren en met elkaar leren communiceren. Zijn methode bestaat grofweg uit: actief luisteren, ik-boodschappen geven en leren overleggen. Het actief luisteren is bedoeld om problemen die kinderen hebben goed op te vangen. De ik-boodschappen geven aan hoe je zelf als ouder gevoelens of gedachten over kunt brengen en de laatste manier is een aanpak om bij verschillen van mening tot een com-

Straffen en belonen, of acceptatie en overleg?

promis te komen. Door volgens de principes van Thomas Gordon te werk te gaan verloopt de opvoeding prettiger, hoeft er geen machtsstrijd meer te zijn en zal uiteindelijk de relatie tussen ouders en kinderen veel beter worden.

Ook Gaulke, als aanhanger van de Thomas Gordon-aanpak, stelt dat veel problemen in gezinnen tussen ouders en kinderen terug te voeren zijn op slechte communicatie. Daardoor onttaarden ze in machtsconflicten. Ik denk dat hier heel veel waarheid in schuilt. Ouders oefenen macht uit in plaats van gezag. Veel ouders vinden straffen en regels stellen de enige manier om kinderen gehoorzaamheid te leren stelt Gaulke.

De Wet en de liefde

Heel goed vond ik in dit boekje hoe hierin uiteen gezet wordt dat in de opvoeding ouders vaker kinderen wijzen op wat er fout gegaan is en dat

hierop straf moet volgen. Ouders corrigeren, berispen, bevelen etc. Gaulke noemt dit de 'wet' voorhouden. De wet van God houdt ons voor welke dingen er verkeerd zijn. De wet laat zonden zien, maar wijst niet op een oplossing. Ouders hanteren vaak de wet, vervolgt Gaulke, zonder het evangelie. Het evangelie weerspiegelt God in zijn liefde.

Gaulke geeft aan: „Het belangrijkste met betrekking tot hun kracht om mensen te motiveren is: waar de wet een richtsnoer is voor je gedrag als christen en ons laat zien wat God welgevallig is, kan alleen het evangelie – en NIET de wet – een gelovige echt veranderen en kracht geven om te doen wat de wet vereist” (blz. 26).

Volgens Gaulke laat de Gordon-cursus zien, hoe de liefde via een aantal vaardigheden onderdeel kan uitmaken van de alledaagse praktijk. Deze vaardigheden zijn o.a. (zie hiervoor): actief luisteren en ik-boodschappen en omgaan met conflicten.

De Bijbel:

een stok om mee te slaan?

Gaulke vindt het niet terecht dat ouders soms vanuit de regels en wetten die ze stellen en de gehoorzaamheid die er bij hoort strenger zijn voor hun kinderen dan zijzelf in hun leven waar maken. De bijbel wordt te vaak gebruikt als een stok om mee te slaan. Toch bekruipt mij een gevoel, nadat ik het lezenswaardige boekje doorgelezen heb, dat er te ver gaat. Is het echt zo dat gezag en regels die ouders hun kinderen stellen altijd onttaarden in machtsconflicten? Toch niet alle situaties? Ik mis hierin de pedagogische verantwoordelijkheid die ouders hebben ten opzichte van hun kinderen.

De oorzaak daarvan moet m.i. gezocht worden in de mensvisie die ten grondslag ligt aan de ideeën van Gordon.

Allen zijn gelijk. (De titel van het boekje wekt ook die suggestie).

Ik denk dat ouders en kinderen gelijkwaardig zijn. Maar de ouder-kind relatie is per definitie ongelijk. Er is het gegeven dat er sprake is van verschil in levenservaring en verantwoordelijkheid. De ouders hebben een andere taak naar hun kinderen toe, dan kinderen naar hun ouders toe.

Ouders zullen structuur moeten bie-

den en grenzen moeten aangeven. Er zijn nu eenmaal situaties die niet altijd prettig zijn voor kinderen en m.i. zeker voor jonge kinderen niet onderhandelbaar zijn.

Mensbeeld

De gedachten die Gordon heeft ten aanzien van de mens zijn heel optimistisch. Als je deze vaardigheden toepast in de opvoeding zal er een heel fijn invoelend en positief type mens uitgroeien. M.i. overschat Gordon de mogelijkheden van mensen. De visie die de Bijbel ons geeft op de aard van de mens legt ook de vinger bij het zondige en verkeerde. Te positief benadrukt Gaulke in navolging van Gordon, de liefde die tussen wedergeboren

Een confrontatie is lang niet altijd een machtsstrijd

mensen zou kunnen bestaan. Volwassenen reageren lang niet altijd vanuit een 'volmaakte liefde', laat staan dat dit van de kinderen verwacht mag worden.

Toch kan ik dit boekje van harte aanbevelen

Juist voor die ouders die hun gezag willen uitdragen en regels en grenzen zo belangrijk vinden kan dit boekje een goede aanvulling zijn in de wijze waarop zij dat kunnen doen. Het zou wel eens kunnen zijn dat soms ernstige ouders het gehoorzamen en het disciplineren als een doel op zichzelf zien en niet een middel tot iets anders. Inzicht in beweegredenen (doelen) en gevoelens komen in deze aanpak ruimschoots aan bod. Is het wel de liefde voor God en de vergeving van verkeerde gedragingen van de kinderen wat ouders motiveert? De aandacht voor de liefdevolle relatie is het sterke punt van Gordon, maar tegelijkertijd ook het zwakke punt. Stimulerend zijn de hoofdstukjes over vergeving in de opvoeding.

Communicatie en inzicht

Lastige kinderen blijken ook wel eens lastige ouders te hebben. Ouders die zich meer openstellen voor de beweegredenen van hun kind, duidelijker communiceren van gevoelens, zonder dat dit een bedreiging hoeft te zijn, zullen veel uit dit boekje kunnen leren. In de praktijk zal niet altijd met deze overleg-aanpak gewerkt kunnen worden. Het hangt oa. Af van de leeftijd van het kind, het probleem en de situ-

aties waarvoor je komt te staan. Het sterke in dit boekje vind ik het inzicht dat ouders kunnen krijgen in de wijze waarop zij communiceren. Hoe kan de alledaagse opvoeding iets uitdrukken van de liefde? Want ik ben het van harte met de auteur eens dat de basis van elke opvoeding de (liefdevolle)relatie met je kind is. Communicatie maakt daar een essentieel onderdeel van uit.

Het leren van vergeving, samen groeien in Christus en meer ruimte geven aan de ander en liefdevolle aandacht voor de kinderen vergt een andere instelling en resulteert vaak in het afnemen van straffen en regels stellen.

Er bestaat een gevaar bestaat dat ouders, als zij geheel meegaan in de Gordon-methode, zich snel schuldig voelen wanneer er een verschil van mening is. Ouders denken dan te gauw te manipuleren of macht te misbruiken. Gewoon te blijven staan voor een bepaalde mening heeft niet manipulatief te zijn. Het kind mag wel eens geconfronteerd worden met het feit dat het bij nader inzien toch ongelijk had. En een confrontatie hoeft m.i. lang niet altijd een machtsstrijd te zijn. Soms

zal een kind iets verboden moeten worden. Een confrontatie kan een heel zinvolle leerzame situatie zijn voor het kind.

Tenslotte valt niet te ontkennen dat ouders in de opvoeding te maken hebben met het dilemma waar ze hun aandacht aan geven: of aan het kind en zijn/haar welbevinden en emotionaaliteit of moraliteit. Met dit laatste bedoel ik: dat het voor ouders het belangrijkste is hun kinderen vanuit waarden en normen te leren. Dit gaat meestal gepaard met het wijzen op grenzen en regels.

Het blijkt dat noch de ene aanpak noch de andere aanpak geheel nagevolgd moet worden. Het hier besproken boekje legt vooral de nadruk op het belang van een goede relatie. Alleen daarmee bezig zijn in de opvoeding is te eenzijdig, maar wel een basisgegeven in de opvoeding.

N.a.v.: Alle stemmen gelden.... bij ons thuis. Effectief omgaan met kinderen vanuit bijbels perspectief. Door: E.H. Gaulke. Uitgave: Kok, Kampen, 1996; f. 18.50.

Deze bespreking vormt een bewerking van een bijdrage in het christelijk pedagogisch tijdschrift Traject, 1997/1.

Nieuw kerkgebouw Wageningen

De gemeente van Wageningen maakte zondag 19 januari jl. een feestelijke dag mee. De nieuwe kerkzaal in het buurtcentrum 'Ons Huis' werd officieel in gebruik genomen, al werd er al een kleine maand 'officieus' in gekerkt. De zaal was tot voor kort in gebruik geweest bij een Hervormde wijkgemeente. In het Samen-op-Wegproces komt die gemeente nu in het Gereformeerde kerkgebouw samen. De reden dat de Wageningse Nederlands-Gereformeerden naar een nieuwe behuizing gingen ligt in het verblijvende gegeven dat de oude kerk, de Immanuelkapel aan de Markt, te klein begon te worden. In de laatste zes jaar is de gemeente gegroeid van ca. 80 naar ca. 160. Al is het daarmee nog steeds een kleine kerk, toch is de verdubbeling van het ledental reden tot vreugde en dankbaarheid. De openingsdienst had als thema: 'Zijn Huis zijn wij', n.a.v. Hebreëen 3:6. Door 'Ons Huis' om te vormen tot 'Zijn Huis' hoopt men in Wageningen het juiste accent te leggen.

P.J. van Kampen

Nog eens: de brief

H. Algra, Den Helder

Eeuwen lang hebben mensen door middel van brieven verwoord wat ze belangrijk vinden in hun leven. We hoeven het Nieuwe Testament maar door te bladeren...

Daar lezen we bijvoorbeeld hoe Paulus zich heeft ingezet om voor gelovigen in verschillende steden de boodschap van het Evangelie uit te leggen. Hij maakte daarbij onderscheid. In zijn brief aan gemeente van Rome legde hij andere accenten dan in zijn brieven aan de jonge kerk in Corinthé. Helaas is het schrijven van brieven tegenwoordig minder gebruikelijk; de telefoon heeft veel schriftelijk contact verdrongen.

In de herhaling

In vorige nummers van *Opbouw* stond een oproep om een brief te schrijven. Misschien wordt het wat vervelend voor de trouwe lezers, maar we doen toch nog een laatste keer een oproep. Wat is de bedoeling? In die brief kunt u verwoorden wat u bezielt. Wat vindt u het belangrijkste in uw leven? Kunt u dat aan een ander in uw eigen woorden vertellen, maar dan zo dat de ander het ook begrijpt? Een brief aan een buitenkerkelijke vriendin heeft waarschijnlijk een andere toonzetting dan een brief aan een zoon die van de kerk vervreemd raakt. Een brief aan een islamitische buurman ziet er anders uit dan een manuscript dat u richt aan een zus die lid is van de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken.

Bart en Rineke

Zo'n brief alleen al is de moeite van het schrijven waard, al was het maar om uzelf te oefenen in het verwoorden van wat u belangrijk vindt in uw leven. Ook voor de geadresseerde kan zo'n brief veel betekenis hebben. De redactie van *Opbouw* zou echter ook graag kennis nemen van de inhoud van uw brief. Niet omdat we graag in andersmans privé-zaken rommelen, maar omdat we denken dat de inhoud van uw brief misschien ook tot opbouw van het christelijk leven van anderen kan dienen. Dat gebeurt overigens alleen met uw uitdrukkelijke toestemming.

Overigens: een trouwe *Opbouw*-lezer

OPBOUWDAG

Jeruzalemkerk Utrecht
5 April 1997

wees ons erop dat er ook al eerder in *Opbouw* een briefwisseling heeft gestaan. Ze heeft helemaal gelijk, met onze dank voor de tip en excuses voor onze vergeetachtigheid. In de nummers 5, 6 en 7 van de jaargang 1995 stonden brieven van/aan Anneke Elzinga (*Lieve Bart en Rineke*).

De post gaat naar....

Uw brief moet uiterlijk op maandag 17 februari 1997 binnen zijn bij de voorbereidingscommissie *Opbouwdag*, p/a Ds. W. Smouter, Mecklenburgstraat 36, 3621 GP Breukelen (fax 0346-265960).

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Gespecialiseerd in
'Persoonsgebonden budget'.
Tel. (0318) 54 82 65.

Terloops

Over geloven gesproken (II)

Mensen kunnen over hun geloof heel verschillend spreken. Oud-minister Gerrit Braks antwoordde op de vraag 'Waartoe zijn wij op aarde?' (interview *Brabants Dagblad*), dat dit de eerste vraag uit de katechismus was. Hij wist het antwoord nog precies: „Om God te dienen en daardoor in het hiernamaals gelukkig te zijn.” Braks vertelde verder, dat hij erg gevoelig is voor vervelende opmerkingen over katholieken. Hij hoorde op de radio iemand zeggen, dat hij blij was tot het betere volksdeel van ons land te behoren: het protestants-christelijke. Op zo'n moment voelt Braks zich weer heel katholiek.

Op de vraag of hij het CDA wel katholiek genoeg vindt, antwoordde Braks, dat het CDA hem te protestants-christelijk is. „Ik heb bijvoorbeeld nog nooit een partijbijeenkomst meegemaakt waar katholieken de gelegenheid werd gegeven een kruisteken te slaan. Terwijl wij altijd maar weer die zware bijbelteksten moeten lezen, waarmee wij niet vertrouwd zijn.” Hij voegde eraan toe, dat dat voor een deel ook eigen schuld is. In de loop van het interview kwam de vraag van het begin nog eens naar voren: Waartoe zijn wij op aarde? Het antwoord was: „Het antwoord zal anders zijn dan vroeger. Persoonlijker. Reëler. De katholieken van vandaag zijn namelijk andere mensen dan de katholieken van vroeger. Niet meer zo gezagsgetrouw. Niet meer zo formeel. Voor mij hoeft het hiernamaals er ook niet meer bij te halen. Ik denk nooit: kom ik straks aan de hemelpoort wel voorbij Petrus als ik dit of dat doe?” Voor het antwoord op de vraag wil Braks terug gaan naar zijn wortels. „Dat heeft een nieuwe katholiek ook nodig. Enerzijds heb je wortels nodig, die je verbinden met je afkomst en die je vasthouden aan de waarden en normen die je in je jeugd hebt meegekregen. Anderzijds heb je vleugels nodig, die je verder kunnen voeren en je overzicht kunnen geven over de nieuwste ontwikkelingen, om bij de tijd te blijven.” De moeder van Braks zei, als haar kinderen de deur uit gingen: „Gedraagt o eige.” Ze zei er niet bij hoe. Dat moesten de kinderen zelf weten. De waarden en normen waren bekend. Dus: „Waartoe zijn we op aarde? Om ons goed te gedragen.” Ik denk, dat dit antwoord alles te maken heeft met het 'Gij geheel anders', waar Paulus het in de brief aan de gemeente in Efeze over heeft. Wij zijn geneigd om mensen, die anders spreken over geloven dan wij gewend zijn, te bekritisseren. We moeten daarin maar voorzichtig zijn. Sarah Ferguson, de gescheiden echtgenote van prins Andrew, verklaarde dat, toen ze op een dieptepunt van haar leven was, haar geloof in God haar erdoor heeft geholpen. „Het besef dat je een fout gemaakt hebt, dat je verkeerd en zelfzuchtig bent geweest, en dan vragen om vergeving en om steun.” Vreemd? Waarom? Zo is het toch voor ons allen: zonde, om vergeving vragen en weten, dat er verzoening is!

P.C. van Wijk, Zaltbommel

De Maranatha-boodschap van Joh. de Heer

Johan Klein, Rijswijk

De profeten van de jaren zestig leerden ons dat christenen niet meer geconcentreerd moesten zijn op het hiernamaals, maar op het hier en nu, schreef ik de vorige keer¹. Christenen moesten, samen met anderen, de samenleving verbeteren. Anno 1997 zijn we inderdaad niet meer gericht op de terugkomst van Jezus, maar op het hier en nu: niet om het te verbeteren (want dat is mislukt), maar om ervan te profiteren. En daarvoor zijn we de verkeerde keuzes gaan maken. We zouden in de leer moeten bij Johannes de Heer, zo eindigde ik de vorige keer. Dat is even slikken: hij was geen boeiend theoloog, maar een praktische profeet, gericht op het Koninkrijk.

Engagement: gered om te redden

Waarom de vorige keer William Ham How, de dichter van het Allerheiligenlied, waarom deze keer Johannes de Heer?

Wat beide (dichters) gemeen hebben is dat bij hen hun concentratie op het Koninkrijk en hun betrokkenheid op de samenleving één waren. Daarmee onttrekken zij zich aan de verwijten in de jaren zestig aan het adres van christenen geuit, dat concentratie op het hiernamaals ten koste gaat van verantwoordelijkheid nemen voor het hier en nu.

Johannes de Heer was afkomstig uit de 'zwarte kringen'. Zelf schrijft hij daarover: „In de godsdienstige kringen waar ik als kind verkeerde had, werd de vraag van het kinschap Gods altijd verbonden met de vraag of men wel uitverkoren was. Dat was een van de redenen geweest die mij voor de godsdienst onverschillig hadden gemaakt. Overal om mij heen vond ik zuchtende mensen die hun leven lang tobden over de vraag of zij wel uitverkoren waren. En daar ik tot blijdschap was aangelegd, kon ik het in die kring niet vinden. En mijn conclusie was: Als ik toch moet uitverkoren zijn, ga ik nog wat van de wereld genieten.”

Deze vorm van gericht-zijn op het

hiernamaals leidt óf tot onverschilligheid en wereldgelijkvormigheid óf tot een levenslang tobben over eigen geloof(skenmerken): zelf niet bevrijd, is men niet in staat andere gevangenen vrijheid aan te zeggen. Mede door de Rotterdamse stadsevangalisatie Jeruël vindt er in 1896 een wending plaats in het leven van Joh. de Heer. Men hield hem daar eenvoudige bijbelwoorden voor zoals „Die in de Here Jezus gelooft, heeft het eeuwige leven.”

Eerst verzet hij zich („Dat gaat zomaar niet!”), maar als hij het heeft aangenomen, komt er een grote vrede in zijn leven. In 1903 sluit hij zich bij de stadsevangalisatie van Jeruël aan. Om u een indruk te geven van dit evangelisatiewerk citeer ik een fragment uit de biografie die drs. Domus Elsmann heeft geschreven: *Johannes de Heer, Evangelist in het licht van de wederkomst*². Onderaan blz. 31 schrijft hij: „De leuze van Jeruël luidt: 'Gered om te redden'. Tot dit doel worden veel activiteiten georganiseerd. Naast het houden van samenkomsten trekt men er vaak op uit om in de stad onder de 'armen en gevallen' de bevrijdende boodschap van het evangelie te verkondigen. Vooral in de omgeving van de Zandstraat, waar veel prostituees wonen en vaak sprake is van grote armoede, is men actief. Aan de behoeftigen wordt gratis soep uitgedeeld, kroegen en danslokalen worden bezocht.”

Parels onder het slijk

„Over dit werk schrijft Joh. de Heer later: 'Hoe vergist men zich toch in het nachtpubliek als men er nooit onder gearbeid heeft! Wat een open gewetens ontmoet men daar! Wat een paarlen liggen daar verborgen onder het slijk!'

Welk een invloed heeft het lied en een vriendelijk woord onder die zielen!”³ Veelal neemt men bij het bezoek een verbanddoos mee om waar nodig de mannen die door een onderling gevecht gewond zijn geraakt, te verbinden. Daarbij wordt dan de mogelijkheid aangegrepen om traktaten uit te delen.

Regelmatig bezoeken de Jeruëlisten het in die tijd beruchte café-chantant Alcazar. Tegen middernacht maken de

'half geklede' meisjes daar op het toneel plaats voor de Jeruëlisten en klinken bekende psalmen en liederen met begeleiding van dezelfde piano die even daarvoor de dans begeleidde. Later weet Joh. de Heer zich één avond speciaal te herinneren: 'Eens op een avond zongen we: Er ruist langs de wolken. Een der bezoekers scheen plotseling onwel te worden. Hij vroeg een der broeders of hij nog weg kon met de trein naar M. De zaak was, dat hij een slippertje gemaakt had en nu door het lied van zijn jeugd in het hart was gegrepen en naar zijn vrouw terug wilde.' Later wordt in dezelfde buurt door Jeruël een lokaal met een tehuis voor mannen geopend. 's Avonds worden hier evangelisatiesamenkomsten gehouden voor mensen uit de omgeving, die tevoren door huisbezoek en leatuurverspreiding benaderd zijn. Ook door prostituees worden deze samenkomsten bezocht. Voor de vrouwen die met de prostitutie willen stoppen, wordt het reddingshuis Bethanië geopend, waar doorlopend zo'n twintig à dertig meisjes, moeders en kinderen gehuisvest worden. Na afloop van de nachtelijke samenkomsten in het lokaal wordt het daaraan verbonden tehuis voor mannen opengesteld voor zwervers en daklozen. Zij kunnen daar de nacht doorbrengen. 's Morgens dienen ze, nma iets warmes te drinken gekregen te hebben, het pand weer te verlaten.”

Waarschijnlijk is onze christelijke maatschappijvisie, mede dankzij de jaren zestig, completer en veelomvatter dan die van de Jeruëlisten. Alleen: we kunnen er niet zo erg veel mee. De afgelopen decennia hebben geleerd dat grootse 'totaalvisies' ontmoedigend en zelfs verlamdend kunnen werken. Wie zich tevergeefs heeft moegestreden voor een volledige hervorming van het reinigingswezen, komt op het laatst aan het vegen van zijn eigen stoepje niet meer toe. Johannes de Heer had nauwelijks zoiets als een 'maatschappijvisie', maar hij had wél een visie op het Koninkrijk. Die visie inspireerde en bemoedigde hem om de hand aan de ploeg te slaan. Hij wist dat Christus niet door óns toedoen zal terugkomen (op een moment dat wij Hem een

rechtvaardige samenleving kunnen aanbieden), maar uit de *zekerheid* en de *verwachting* van Christus' terugkomst putte hij de kracht om *daarnaar toe te werken*.

Zo ontstond zijn *Maranatha-theologie* (om nog één keer het woord theologie te gebruiken).

Een visie op het Koninkrijk biedt een andere visie op je medemensen. Een visie die, in tegenstelling tot die van de bevrijdingstheologie en de basisbeweging, niet stuk kan, omdat het verwachtingspatroon ervan niet vóór, maar áchter de horizon ligt.

Onze Heer, kom!

Dat het woord 'Maranatha' in de Bijbel voorkomt, danken we aan een woordspeling van de apostel Paulus. Paulus was geen theoloog, maar een associatief denker: het ene woord lokte bij hem het ander, de ene gedachte de andere uit. Zo besluit hij zijn eerste brief aan de onverslaanbare gemeente van Korinthe met een *anathema*, een vervloeking: „Indien iemand de Here niet liefheeft, hij zij vervloekt!” (16:22). Op dit *anathema* (vervloekt!) laat hij onmiddellijk een 'rijmwoord' volgen: *maranatha* (Onze Heer, kom!). Een stukje tongentaal waarbij de (zelf nogal eens onverstanebare) Korinthiërs geen vertolking behoeften. Hier is niet alleen sprake van een soort klankrijm, maar ook van 'gedachtenrijm'. Paulus strekt zich uit naar de dag dat leugenaars en verleiders als zodanig gebrandmerkt zullen worden: de dag dat de Heer terugkomt. Zoals wij na het lezen van de 'verhalen' van Nico ter Linden kunnen verzuchten: „Heer, kom toch gauw terug om de leugen te ontmaskeren en de waarheid van uw Schrift in het licht te stellen!”

Als kind kerkte ik enkele jaren in het vrijgemaakte kerkje van Schouwerzijl, middenin het Groninger Hogeland. Bij het uitgaan van de kerk keek ik vaak omhoog naar het orgel en dan zag ik de grote letters die op de orgelgalerij waren geschilderd: MARANATHA. Ik herinner me de blijdschap die dit woord, in combinatie met het orgelspel, bij me wist op te roepen. We gingen een grote toekomst tegemoet! De Heer zou terugkomen! In mijn tienerjaren, de jaren zestig, hoorde ik het woord 'Maranatha' bijna nooit meer gebruiken, alleen nog maar in negatieve zin: we moesten zo ongeveer álles, behálve 'Maranatha-christenen' zijn. 't Was goed bedoeld: men poogde van ons christenen te maken

die zich bewust waren van hun taak in de wereld. Maar de resultaten waren desastreus: christenen die zo ongeveer álles van de wereld weten en nog maar een rudimentaire visie op het Koninkrijk hebben. Daarmee zijn we een heel eind van de Bijbel (Oud en Nieuw Testament) verwijderd geraakt. Johannes de Heer schrijft in *Betekenis en doel van de Maranatha-beweging en de Zoeklicht-arbeid*: „Uit de veelvuldigheid waarmee zowel in het Oude Testament als in de evangeliën, Handelingen en brieven der apostelen en

*De afgelopen
decennia
hebben geleerd dat
grootse
'totaalvisies'
ontmoedigend en
zelfs verlammend
kunnen werken*

de Openbaring gesproken wordt over de wederkomst des Heren, blijkt dat de Maranatha-gedachte niet alleen deel uitmaakt van Gods raadsbesluit, doch ook een kern vormde van Israëls verwachting en ook die van de christenen uit de eerste eeuwen.” Het is dus niet onverantwoord om naar een (aramees) woord dat slechts éénmaal in de Bijbel voorkomt, een boodschap te vernoemen die je op elke bladzijde van de Bijbel tegenkomt. In zijn eerste brief aan de gemeente van Thessalونيكي, die bepaald als een 'Maranathagemeente' bekend stond en op een zeker moment met beide benen in het hier en nu moest worden teruggeroepen, uitgerekend aan die gemeente schrijft Paulus dat „we van de afgoden bekeerd zijn om de levende en waarachtige God te dienen en *zijn Zoon uit de hemel te verwachten*”. Met andere woorden: de verwachting van Jezus' terugkomst is geen bijproduct, maar hoofdproduct van ons geloof!

'Vrederijk op aarde'

Dat ze onder de christenen in de eerste eeuwen zo ook functioneerde, mag blijken uit een artikel van dr. Impeta in deel VI van de Chr. Encyclopaedie, waarnaar Joh. de Heer in zijn brochure verwijst: „In plaats van 'Hoe en wanneer is de Maranatha-beweging ontstaan?' zou men beter kunnen vragen: 'Wanneer en hoe, in de geschiedenis der christenheid, is zij *verdwenen*?' De Maranatha-gedachte toch is tezamen met de gemeente van Christus gegroeid uit het levend geloof in

Hem, Die is, Die was en Die komen zal (Openb. 1:4). Het N.T. spreekt bijna op iedere bladzijde over de verwachting van Zijn toekomst. Voor de eerste christenen was deze verwachting als vanzelfsprekend, onlosmakelijk verbonden aan Hem, die het Middelpunt en het Hoofd was. De aramese uitroep 'Maranatha' (Ach Heer, kom!) is onvertaald door de christenen der eerste eeuwen overgenomen en diende hun als ken- en wachtwoord. In de catacomben wordt deze naam aangetroffen, gegrift in de stenen muren der onderaardse gewelven.

De uitdrukking komt ook voor in het Avondmaalsgebed van de Didachè (een befaamde Syrische kerkorde, JHK). We hebben te denken aan de menigvuldig opgezonden bede der eerste christenen om de wederkomst des Heren, die (vgl. ons Halleluja, Hosanna, Amen) juiste omdat ze zo vaak geuit werd, staande term werd en in het aramees overging naar de grieks sprekende christenen.”

Toen Joh. de Heer en dr. Impeta zich afvroegen hoe en wanneer in de geschiedenis van de christenheid de Maranatha-boodschap is verdwenen, moesten de jaren zestig nog komen. Met andere woorden: het proces van slijtage, van afstomping, was al veel eerder begonnen. Het begon bij wijze van spreken op het moment dat de christenen uit de catacomben tevoorschijn mochten komen en de macht in het Romeinse rijk mochten overnemen.

De Ondergrondse Kerk werd Wereldkerk en kreeg een 'wêrld'-gevoel. In de vierde eeuw meende niemand minder dan Augustinus dat de Kerk een Godsrijk op aarde moest stichten; Rome nam het hem in dank af. Joh. de Heer schrijft hierover: „De Maranatha-verwachting vervaagde en maakte plaats voor de roomse leer van het 'vrederijk op aarde'. Ook veel kerken der Hervorming werden in die zin Rome-gelijkvormig dat zij de kerk gelijk stelden met het Koninkrijk van Christus, waarmee de heldere visie op het enige Hoofd der gemeente, de thans verhoogde doch straks wederkomende Heer, teloorging.” Volgens Joh. de Heer hebben de verschillende christelijke kerken de Maranathagedachte weliswaar opgenomen in hun belijdenis en leer, maar haar te weinig een plaats gegeven in het leven des geloofs.

Als belangrijke oorzaken zag hij het identificeren van de Kerk met het Koninkrijk van Christus en de 'vergeestelijking' van het Duizendjarig Rijk

uit Openbaring 20: de opvatting dat daarmee de periode van de verspreiding van het Evangelie en de geschiedenis van de Kerk bedoeld wordt. Joh. de Heer plaatst het Duizendjarig Rijk juist aan het einde van de geschiedenis, na de periode van de Kerk, maar vóór de definitieve terugkomst van Christus. U moet mij niet kwalijk nemen als ik op dát belangrijke aspect van de boodschap van Joh. de Heer niet verder inga. Joh. de Heer biedt mij zelf een 'ontsnappingsclausule', als hij in het voorwoord van zijn boek *Het Duizendjarig Vrederijk* schrijft: „Moge de lezing van dit boek ertoe strekken, velen te doen ontwaken uit de slaap waarin ook Gods kinderen kunnen geraken.

Mocht ge het niet in alles eens zijn, laat dit u niet weerhouden *eruit te nemen wat u zegenen kan* (cursivering van mij, JHK). Doch vergeet niet de Schriftplaatsen te lezen en in het verband te onderzoeken. Afgezien van de beschouwing over het Duizendjarig Rijk, zal dit uw ziel zegenen.” Dit geeft me de vrijmoedigheid om in het volgende, laatste, artikel over dit onderwerp het chiliasme en Israël buiten beschouwing te laten en me te concentreren op de praktische gevolgen die de Maranatha-boodschap van Joh. de Heer voor ons geloofsleven en ons kerkelijk leven kan hebben. Dat leven wil ik toetsen aan de allereerste zinnen in het allereerste nummer van Zoeklicht, het orgaan van de Maranatha-beweging, verschenen op 1 juli 1919: „De verwachting van de Toekomst van de Heere Jezus is het eigenlijke leven der Gemeente. De gemeente is dát deel van de mensheid dat de zekerheid heeft dat de levenskracht welke zij in zich draagt, eenmaal ook, zichtbaar voor aller ogen, de wet van het heelal zal zijn.” In het volgende artikel (*Maranatha! en het maken van de juiste keuzes*) gaat het dus om de vraag: *in welke werkelijkheid leven wij?*

Noten

1. Opbouw, 41e jaargang nr. 1, blz. 16 (10 januari 1997): Het einde van het hiernamaals?
2. Alle citaten in dit artikel zijn uit deze biografie genomen. Ik kan u het boek zeer aanbevelen, temeer daar het niet meer dan 150 bladzijden telt. In het eerste deel wordt het leven, in het tweede de opvattingen van Joh. de Heer behandeld. Het is in 1995 uitgegeven door Boekencentrum, Zoetermeer.
3. De evangelist Peter Strating heeft soortgelijke ervaringen in de rosse buurt van Den Haag, mijn grootvader ('Vader Van den Berg') had ze in de jaren zestig in Donker Amsterdam.

Voor de kinderen

Hieronder vind je 41 beroepen uit de bijbel. Als je ze allemaal hebt gevonden staan er bij de overgebleven letters nog 4 beroepen. Over de eerste van deze vier wil ik het in het volgende jeugdhoekje hebben. Succes.

M	R	P	I	C	R	D	R	W	R	E	G	N	A	Z	K	S	Z	Y	B
T	O	H	U	E	T	E	O	A	A	E	R	R	I	L	R	M	A	Z	O
S	P	E	S	R	D	R	A	D	T	P	R	A	E	B	E	I	A	E	E
R	S	S	R	R	P	N	E	H	E	R	E	D	A	N	B	D	I	R	R
O	I	C	E	B	E	E	C	D	A	B	E	N	D	L	E	A	E	S	E
V	I	H	H	V	E	A	R	A	I	R	E	V	D	W	E	I	R	M	T
K	K	E	O	A	W	I	D	V	B	E	O	Z	Y	R	B	H	Z	I	H
A	R	T	R	F	A	S	V	E	E	O	R	N	W	R	A	K	C	D	C
M	E	E	Y	E	M	P	W	Y	R	R	G	E	A	E	H	G	O	I	A
P	T	L	T	A	T	A	S	G	G	A	K	B	B	R	E	C	E	K	W
V	S	P	N	S	A	T	A	C	A	K	P	O	E	R	F	R	S	R	L
E	E	R	T	R	E	N	U	R	H	P	W	R	O	W	E	A	D	O	E
C	E	B	D	U	G	E	D	P	S	E	O	E	I	P	A	D	R	E	P
H	M	E	L	E	A	E	M	D	R	C	E	S	K	E	S	K	E	A	R
T	R	D	R	E	N	R	I	T	F	E	H	R	T	E	S	T	E	L	O
E	E	O	E	I	K	G	E	N	T	A	D	E	R	T	E	R	D		
R	E	B	E	D	R	E	T	H	C	E	R	A	L	E	L	I	E	R	S
C	L	R	G	N	I	L	R	U	U	H	R	I	W	K	R	P	E	R	L

APOSTEL –
BARBIER –
BEWAKER –
BLEKER – BODE –
BOER –
DODEBEZWEER-
DER –
DORPELWACHTER
– FARAO –
HERAUT –
HERDER –
HOFMAARSCHALK
– HUURLING –
KAMPVECHTER –
KLEDERBEWAAR-
DER – KOK –
LEDERBEREIDER –
LEERMEESTER –

LYFWACHT – MOERBEIVYGKWEKER – PRIESTER – PURPERVERKOOP-
STER – RAADSMAN – RABBI – RECHTER – RENTMEESTER – SCHAAP-
SCHEERDER – SCHRYVER – SMID – TOVENAAR – VISSER – VOORGAN-
GER – VORST – WAPENDRAGER – WATERPUTTER – WICHELAAR – WYN-
GAARDENIER – YZERSMID – ZAAIER – ZANGER – ZIENER.

De oplossing van de vorige maal was: hond – scorpioen – gazelle – vlieg.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

In dat huis daar woont een vrouw

'Love is the Answer' (Charlotte Höglund)

In je jeugd worden in principe de lijnen uitgezet voor je verdere leven. Geloofs-opvoeding is ook zo'n lijn. Hoe brengen ouders het geloof over aan hun kinderen. Associeert een kind het geloof met: dit mag wel en dat mag niet? Of leer je een kind de grondregels van evangelie: God vertrouwen en liefhebben en je naaste liefhebben als jezelf? Ik herinner mij uit mijn lagere schooltijd een manier van bijbelvertellen die mij is bijgebleven. Neem de geschiedenis van Jacob en Ezau. Jacob die denkt dat hij God moet helpen de belofte waar te maken. Hij vertrouwde de Here niet, met al de gevolgen van dien. Saul, later, die dat ook niet kan en daarmee op dood spoor komt te staan. En dan al die koningen die de fout in gaan. Heel duidelijk kwam in de vertelling naar voren dat als ze nou gewoon op de Here hadden vertrouwd, ze zich een boel ellende bespaard hadden. En ik vond dat vreselijk stom van die mensen, als kind.

Maar nu ik zelf zo'n halve eeuw mee-loop, besef ik dat ik vaak ook zo'n stom mens ben. Ik wil zo graag mijn eigen

zaakjes regelen en mijn problemen met woorden en daden oplossen net als Jacob, Saul, en noem maar op. Daar komt dan nog bij wat in het Nieuwe Testament over de liefde gezegd wordt. Daar is ook heel moeilijk handen en voeten aan te geven. Het blijven woorden, woorden. Dat je dan ook nog door je naaste lief te hebben de wet hebt vervuld, het lijkt me wat al te gemakkelijk. Toch probeer ik mijn kinderen te leren dat ze God moeten vertrouwen en liefhebben en dat ze hun naaste liefhebben als zichzelf, al doe ik het zelf niet. Sommige mensen zijn zo hardleers dat ze langer dan een halve eeuw nodig hebben om echt te weten dat het daar nu juist om draait in Gods ogen.

Sleutelwoord
in Gods Woord
is 'liefde'
deze weg is gesloten
voor mensen die
op hun strepen staan
maar voert verder omhoog
dan welke andere genadegave ook
maar het moet je gegeven worden

Ytje Veeffkind-Eenkhoom

Afstemmen op Gods klok

Jezus is te gast bij Simon de melaatse (Matth. 26:6-13). Hij is daar onder vrienden die een maaltijd voor Hem hebben aangericht (Joh. 12:2,3). Jezus wist dat Hij binnen een week zou sterven (en hoe!). Toch isoleert Hij zich niet. Veel mensen zouden in zulke omstandigheden zeggen: eten interesseert me niet meer. Ze zouden het niet kunnen verdragen dat er aan tafel gepraat werd over de kwaliteit van de boontjes en van het vlees. Jezus onttrekt zich daar niet aan. Omdat er voor Hem geen tegenstelling bestaat tussen het doen van Gods wil (lijden en sterven) en eten (vgl. het Onze Vader), loopt Hij in deze situatie niet van tafel weg. Dan giet Maria een kruikje met kostbare zalfolie over Hem uit. De waarde ervan bedroeg 300 schellingen. Een dagloner zou met zijn gezin 300 dagen van dat bedrag kunnen leven. Geen wonder dat er bij de discipelen verontwaardigde reacties loskomen. Wat een verkwisting, zeiden ze. En dan te bedenken dat er zoveel armen zijn in dit land!

Ook wij zouden vermoedelijk zo gereageerd hebben: het is onverantwoord zoveel geld over de balk te gooien, terwijl in de derde wereld massa's kinderen sterven van de honger. De discipelen kunnen daarbij ook nog gedacht hebben aan Jezus' opdracht aan de rijke jongeling (Matth. 19:21). Toch vergisten de discipelen zich, omdat ze niet tot zich lieten doordringen hoe laat het was op Christus' klok. Wie dat niet in rekening brengt, weet niet meer waar de prioriteiten liggen. Dat is ook nu nog zo. Wie zich niet realiseert dat hij in de laatste dagen leeft, kiest zijn prioriteiten verkeerd (zie Luc. 12:42-46; Jak. 5:3) Ons leven behoort afgestemd te zijn op Gods klok (1 Petr. 4:7v; 2 Petr. 3:11).

M.R. van den Berg, Groningen

maaltijden deed. Hij praatte gewoon met God als met zijn grote Vriend. Dat merkten de kinderen op school ook. Een paar jaar geleden zei een oud-leerlinge tegen me: „Mijn geloof heb ik menselijkerwijs te danken aan jouw vader. De manier waarop hij elke morgen de bijbelse verhalen vertelde, is mij altijd bijgebleven.” Mijn moeder was een veel geslotener type, maar ik twijfel er niet aan dat ook zij op God vertrouwde.

Mijn ouders wisten iets van het 'wandelen' met God. Dat is een term die we verschillende keren in de bijbel tegenkomen. Wandelen doe je in de regel met iemand die je goed kent en tijdens die wandeling komen allerlei dingen ter sprake.

'Wandelen met God' was wat God op het oog had voor de mens die Hij als laatste van alle levende wezens had geschapen. Dat zien we duidelijk in Genesis 3:8. Op dat moment hebben Adam en Eva al van de verboden vrucht gegeten. En dan staat er dat ze plotseling „het geluid van de Here God horen, die in de hof wandelde in de avondkoelte”. Dat zal alle dagen wel zijn gebeurd en dat moet het hoogtepunt van elke dag zijn geweest. Maar deze keer is het het dieptepunt: ze hebben zich verstopt achter de struiken in de tuin, want ze durven God niet meer onder ogen komen.

Later lezen we van Henoch dat hij met God wandelde (Genesis 5:22,24). We lezen het ook van Noach (Genesis 6:9). Hoewel de term zelf in hun geval niet wordt genoemd, mogen we er wel van uitgaan dat Abraham en Sara ook met God hebben gewandeld. Mozes wordt de 'vriend' van God genoemd. We lezen van hem: „En de Here sprak met Mozes van aangezicht tot aangezicht, zoals iemand spreekt met zijn vriend” (Exodus 33:11).

Problemen

Dat wandelen met God betekende echter niet dat het in het leven van deze mensen allemaal rozegeur en maneschijn was. Dat staat nergens in de bijbel. Abraham en Sara hebben jaren lang moeten wachten voordat ze de vervulling van de belofte mochten zien: de zoon die ze op hoge leeftijd, we mogen wel zeggen: op té hoge leeftijd kregen. Mozes moest veertig jaar lang als herder met de kudden van zijn schoonvader Jetro door de woestijn zwerven, voordat hij werd geroepen om naar Farao te gaan en de vrijheid van zijn volk op te eisen. En aan het einde van de tocht door de woestijn, die ook veertig jaar duurde,

mag hij zelf het beloofde land niet binnengaan!

Mensen die met God wandelen, ervaren net als alle andere mensen ook verlies en verdriet, pijn en stress. Mijn ouders hebben dat ervaren toen ze een van hun kinderen, een meisje van vijf, moesten verliezen. Dat zusje, dat ik zelf nooit heb gekend, overleed na anderhalve dag ziekte. Dan komt er een geweldige spanning op het wandelen met God te staan. Dan komen de waaroms. Dan kan het zelfs gebeuren dat je helemaal niets meer merkt van de nabijheid van God. En toch blijf je ook dan op Hem vertrouwen.

Dat wordt prachtig aangegeven in Psalm 23, die begint met die prachtige woorden: „De Heer is mijn herder. Mij ontbreekt niets. Hij voert mij aan rustige wateren. Hij verkwikt mijn ziel.” Het lijkt wel alsof er nooit een wolkje aan de hemel staat. Maar dat is niet waar, want even later zegt deze dichter: „Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad, want Gij zijt bij mij. Uw stok en uw staf vertroosten mij.” Deze woorden betekenen niet dat het dus allemaal wel wat meevalt. Integendeel. Het is een dal van 'diepe duisternis'. Dan zie je niets. Dan komt het op puur geloven aan: en tóch is Hij er!

Dit is het begin van een artikel, dat prof.dr. K. Runia uit Kampen publiceerde in het: 'CENTRAAL WEEK-BLAD'. Het geeft op fijne wijze weer waar het in het geloven om gaat. Het is goed hier te spreken van geloven en niet van geloof. Geloven vertolkt sterker de activiteit van de christen, die zijn vertrouwen investeert in de levende God. Ja, inderdaad is Psalm 23 een machtige psalm. Vele kinderen van God hebben zich in leven en sterven aan woorden uit dit psalmdicht vastgeklampt. En zij zijn er bijzonder door vertroost geworden. Maar er staat niet: „De Heer is mijn herder”, maar: „De HERE is mijn herder.” David geeft daarmee aan, dat we te doen hebben met de God van het verbond. En het: 'mij ontbreekt niets,' betekent niet: mij ontvalt niets. Het houdt in, dat ik bewaard word tot de zaligheid wat mij ook overkomt. David belijdt, dat Gods helende kracht en zijn loyaliteit hem zullen volgen alle dagen van zijn leven. Hij is er dus geen dag zonder. Zo mag je ervaren, dat je door je hemelse Vader in Christus permanent geruggesteund wordt. Dat helpt je door de moeilijkste situaties van je leven heen!

Enschede, O. Mooiweer

Wandelen met God is moeilijk geworden

Geloven niet vanzelfsprekend

Als ik terugdenk aan mijn jeugd en aan het ouderlijke huis waarin ik opgroeide, dan heb ik de idee dat geloven voor mijn ouders helemaal niet zo moeilijk was. Zij vertrouwden op God, die ze met een oprecht hart dienden. Dat kon ik horen in het bidden van mijn vader dat hij bij alle drie

Beroepen/Intrede/ Afscheid

Beroepen: door Bunschoten/Spakenburg en Hattem: ds. E.A.W. Mouissie, wonende te Hoogland; door Lelystad (gecomb. gemeente NGK/CGK): ds. J. Bouma te Kampen.

Bedankt: voor Krommenie: ds. J. Kiers te Den Helder

Adressen

NGK Wezep

Ds. G. van Keulen: Callunastraat 12, 8091 VT Wezep

NGK Culemborg

Ds. J. Keuning: Aletta Jacobsweg 34, 4105 EB Culemborg, tel. 0345 532684 (per 8 febr. 1997)

Overig nieuws

STAGG: Het kan iedereen gebeuren

Het kan iedereen gebeuren. Problemen thuis of op het werk. Moeilijkheden met de kinderen of in het huwelijk. Uw man of uw vrouw begrijpt u niet of reageert anders dan u graag zou willen. Een groot verlies in je naaste omgeving doordat iemand sterft of je voorgoed verlaat en waar je maar niet overheen lijkt te kunnen komen. Je vaak eenzaam of depressief voelen... Grote veranderingen in iemands leven,

of je nu jong bent of oud, kunnen soms ook erg moeilijk te accepteren zijn. Maar als het lijkt of niemand je helpen kan, ook familie, gemeenteleden, predikant en kerkeraad machteloos staan, zoek dan professionele hulp. Van onze eigen kerken is er een stichting, de STAGG, voluit de Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg van de Nederlands Gereformeerde Kerken, waar specialisten zijn, die vanuit eenzelfde christelijke levensvisie willen helpen of anders advies kunnen geven waar u beter terecht kunt. Dus blijf niet piekeren, maar stap over die drempel en pak de telefoon voor informatie of een afspraak. Bel: 030 6377071.

'Kerk en Recreatie' zoekt medewerkers

Drie plaatselijke kerken (NHK, GK en NGK) uit Voorthuizen zijn van plan ook komende zomer aan het werk te gaan op enkele plaatselijke campings. Er zal geprobeerd worden, naast het ontwikkelen van recreatieve activiteiten, het Evangelie een duidelijke plaats op de campings te geven. Daartoe zullen kinderclubs, kampdiensten, zangdiensten en avondsluitingen worden georganiseerd. Er is behoefte aan meewerkende teamleden, er wordt gedacht aan jongeren vanaf 17 jaar die instemmen met de uitgangspunten van de acties. Het gaat om twee weken. Bellen: Bert Broekhui-

zen, tel. 0342 473757. Vrijdag 7 februari wordt een contact-/informatieavond gehouden achter de Gereformeerde Kerk in Voorthuizen, Hoofdstraat 142. Er wordt om acht uur begonnen.

Onder
andere(n)

Agapè: huwelijksconferentie in Amerongen

Agapè organiseert van 23-25 april a.s. een huwelijksconferentie in 'Bethanie' te Amerongen. Het wordt een relatief kleine conferentie: 10 tot 12 echtparen. De start is woensdag 23 april om 14.00 uur, er wordt vrijdag om 16.30 uur gestopt. De kosten bedragen f 390. Sprekers zijn: Marleen Ramaker, ds Wim en Hannie van der Linde (NGK, Voorthuizen) en Hans en Adeline Waagmeester (NGK, Veenendaal). Informatie en folder: Hans en Adeline Waagmeester, tel. 0318 511560.

Opbouw en toerusting 'De Christenvrouw'

'De Christenvrouw' organiseert op dinsdag 18 februari a.s. een opbouw- en toerustingsmorgen in Rijssen. Onderwerp: *Gebed en vrede*. Inleider is ds G. de Fijter te Vriezenveen. Adres: Hervormd Kerkelijk Centrum 'Sion', aanvang 9.45 uur.

*"Ik zal verheugd, van zorg ontslagen,
Hem roemen die ons blijdschap geeft."*

Ps. 118:12 (Oude Berijming)

Op hoge leeftijd gekomen, werd plotseling van ons weggenomen

MARIA ALIDA KOOPMAN – geb. LINDEBOOM

* 11 januari 1905 † 7 januari 1997
(sinds 15 september 1968 weduwe van
G.Th. Koopman, in leven predikant)

Zij mocht 92 jaar worden.

*Haar liefdevolle zorg voor en medeleven met ons aller wel en
wee zullen we ons steeds herinneren.*

Hans Koopman
Hanny Koopman-Ruigendijk
Marcel
Petra

Enschede, 7 januari 1997
Correspondentieadres:
Kemnalanden 59
7542 HM Enschede

De begrafenis heeft op zaterdag 11 januari jl. plaatsgevonden op de Westerbegraafplaats te Enschede.

"Christus Jezus, onze hoop"

n.a.v. Col. 1:27

In Christus ontslapen onze lieve vader en opa

LAMMERT KNOT

in de leeftijd van 83 jaar; sinds 16 augustus 1993 weduwnaar van **Jitske Haveman**.

Groningen, 'Coendershof', 29 januari 1997

Correspondentieadres:
Meerweg 103, 9752 JE Haren
Tel. 050-5349475

Haren: H.G. KNOT
G. KNOT-BORNEMAN
Bram, Jitske, Ineke

Groningen: E.J. AIKEMA-KNOT
G.S. AIKEMA
Jaap, Hans, Mark, Christian, Els

Zuidhorn: R.R. KNOT
J.G. KNOT-DE WIND
Bart, Marieke

Kampen: R.M. PIKKERT-KNOT
G. PIKKERT
Niels, Ewald, Emile, Igor, Joël

De begrafenis heeft op maandag 3 februari plaatsgevonden op de begraafplaats 'Eshof' te Haren.

„Hij is niet een God van doden, maar van levenden,
want voor Hem leven zij allen.”

Lucas 20,38

Op 23 januari jl. is na een langdurige ziekte van ons heenge-
gaan

br. A.J. NIEWOLD

We zijn dankbaar dat hij onze gemeente gedurende vele jaren
als diaken en als ouderling gediend heeft.

Namens de kerkenraad en gemeente van de Ned. Geref. Kerk
te Nijverdal,

A. Kodde, scribe
ds. J. Dekker

OPEN DOORS REIZEN

Ga mee naar Egypte

Een groepsreis naar Egypte,
Israël en Jordanië

met Pieter van Kampen

Juni 1997. Leeftijd: vanaf 18 jaar

OPEN DOORS

Bel voor informatie: 0341-417844
Open Doors, Postbus 47, 3850 AA Ermelo.

OPEN DOORS REIZEN

Ga mee met Open Doors naar...

Vietnam
Cuba
China/Noord Korea
Egypte/Israël

Bijbelafleveringsreizen en/of bemoedigingsreizen
Leeftijd: vanaf 18 jaar

Voor informatie: Open Doors, Postbus 47, 3850 AA Ermelo.
Of fax: 0341-412622

OPEN DOORS

Huwelijk en huwelijksvernieuwing

Vanwege grote belangstelling organiseert het GSEV
opnieuw een themadag over het huwelijk: interessant en
leerzaam voor echtparen. Schrijf u tijdig in!

Met medewerking van

Hans en Adeline Waagmeester
Dick Mostert
Marleen Ramaker

Huwelijk en seksualiteit

Communicatie en gerichtheid op elkaar

Huwelijksvernieuwing

Verder: 7 workshops, een crèche en een lunch

Tijden en plaatsen

Zaterdag 15 maart, 10.30 tot 15.00 uur

Greijdanuscollege, Schoolstraat 5, 7941 CA Meppel

Toegang per echtpaar: GSEV-leden f 20,-, overigen f 40,-

Bel voor informatie & opgave:

Thea Kwant 070-386 12 26

Reina Griffioen 070-300 03 63

Secr. GSEV, Postbus 694, 2270 AR Voorburg